

Zorg voor de bodem de basis van de biologische voedselketen

*Uitgangspunten, visie en ambities van de biologische sector ten aanzien van
duurzaam bodembeheer*

Augustus 2019

Strokenteelt, bron: WUR

Zorg voor de bodem: de basis van de biologische voedselketen

1. Aanleiding: Alle bodems duurzaam beheerd in 2030

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit streeft naar duurzaam beheer van alle Nederlandse landbouwbodems in 2030 en heeft belanghebbende organisaties uitgenodigd om aan te geven welke bijdrage zij aan deze doelstelling kunnen leveren. In dit document beschrijven we op welke manier duurzaam bodembeheer verweven is met de biologische standpunten en beschrijven we de huidige visie en ambities van de biologische sector rond dit thema.

2. De uitgangspunten: Zorg voor de bodem volgens de biologische principes

De doelstelling van het Ministerie sluit goed aan bij de werkwijze van biologische bedrijven. De biologische uitgangspunten kunnen worden samengevat in vier principes, de principes van gezondheid, ecologie, billijkheid en zorg, zoals geformuleerd door de International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM). Deze principes zijn vertaald naar Europese regelgeving waaraan biologische ondernemers zich dienen te houden. Ten aanzien van de zorg voor de bodem zegt de regelgeving het volgende:

- Het gebruik van kunstmest en chemisch synthetische bestrijdingsmiddelen is verboden
- Er zijn strenge normen voor mestgebruik
- Er is de verplichting tot meerjarige vruchtwisseling

Dit resulteert op de biologische bedrijven onder andere in graslanden met meer boven- en benedengrondse biodiversiteit, een betere bodemstructuur, minder uitspoeling van mineralen, een hoger waterbergend vermogen en hogere koolstofgehalten in de bodem. Een deel van deze prestaties wordt ook erkend door middel van een hogere prijs voor het biologische product.

3. Ambities: Biologische visie op duurzaam bodembeheer

De biologische sector heeft in reactie op de visie Kringlooplandbouw een aantal ambities geformuleerd, want ook zij kan nog veel leren en verbeteren. Hieronder zijn onze ambities vertaald naar het thema duurzaam bodembeheer:

- 1. Kringloopsluiting:** mineralen in de kringloop houden voor gezonde, vruchtbare bodems.
- 2. Systemen die samenwerken met de natuur:** robuuste rassen in een robuust systeem, waardoor planten en bodem gezond blijven en er geen middelen ingezet hoeven te worden.
- 3. Herstellen en bevorderen biodiversiteit:** gerichte maatregelen om natuur en biodiversiteit in de bodem te behouden, te herstellen en te vergroten door het ontsluiten van beschikbare kennis.
- 4. Duurzaam bodembeheer en bemesting:** een bodem die koolstof vasthoudt, beter bestand is tegen droogte, wateroverlast en bijdraagt aan de reductie van broeikasgassen.
- 5. Eerlijke prijsvorming in verbonden ketens:** in verbonden ketens krijgen alle schakels (van boer tot aan de retail) die zorgen voor duurzaam bodembeheer, een faire prijs voor hun producten en diensten.

Bionext werkt samen met de biologische ketenpartners binnen verschillende projecten aan de realisatie van deze ambities:

- 'Carbon Farming', gericht op het ontwikkelen van verdienmodellen voor koolstofvastlegging in de bodem
- 'DiverIMPACTS', gericht op de stimulering van gewasdiversificatie in het algemeen en strokenteelt bij Nederlandse akkerbouwers in het bijzonder.
- 'Beter Bodembeheer', gericht op onderzoek naar onder meer mest, plant-bodeminteracties en weerbare productiesystemen
- 'Echte en eerlijke prijs', het project maakt inzichtelijk wat de prijs is van duurzame voedselproducten voor iedere stap in de keten
- 'Sluiten mestkringlopen', project in opdracht van het ministerie van LNV
- 'Duurzame sierteelt', project in opdracht van het ministerie van LNV

4 - Wat is er nodig op weg naar 2030?

Om onze ambities te bereiken en daarmee een bijdrage te leveren aan een duurzaam beheer van alle Nederlandse landbouwbodems in 2030, signaleren we een aantal uitdagingen en behoeftes vanuit de biologische sector. Deze behoeftes liggen op het gebied van wetgeving, projecten en onderzoek:

Wetgeving die een beter bodembeheer belemert

- Potstalmest is het best voor bemesting. De gehanteerde emissiecijfers van potstallen zijn zo hoog dat deze stal de facto veelal niet gebouwd mag worden. Voor bodemkwaliteit op het bedrijf is dit een verlies, het alternatief is meestal drijfmest van een ander bedrijf. Voor een goede beoordeling is het nodig dat het hele meststelsel wordt meegewogen, dus inclusief toediening, omzetting in de bodem en effect op de bodem zoals koolstofhuishouding en waterafvoer.
- Biologisch wintergraan wordt in oktober/november gezaaid. Alvorens het land te ploegen of niet kerende grondbewerking toe te passen, zou er eigenlijk vaste mest aangebracht moeten worden. Wettelijk is geregeld dat er na 31 augustus geen mest mag worden toegediend. Met dit verbod hebben we, elk jaar weer, als biologisch boer een probleem. Als de oogst van een gewas na 31 augustus is, wat normaal gesproken het geval is, mogen we dus wettelijk geen mest aanbrengen op zandgrond.
- Ieder gewas moet ingetekend worden, bij akkerbouwers die monoculturen willen doorbreken met bijv. strokenteelt, is het een crime om de perceelsregistratie goed in te vullen. Dit remt op dit moment de ontwikkeling van moderne en slimme teeltsystemen.
- Als er teveel beplanting staat wordt de status landbouwgrond niet geaccepteerd en wordt het natuur. Daardoor is er geen/minder mestplaatsingsruimte. Gevolg is dat men de uitlopen van pluimvee minder beplant. Ook bestaat bij aanplant van veel boomsoorten het risico dat de grond voortaan als bos wordt gekwalificeerd en je te maken krijgt met herplantplicht.
- Gangbare bloementelers mogen vanaf 15 januari kunstmest strooien. Bio telers mogen pas na 15 februari natuurlijke meststoffen strooien. Terwijl bloembollen juist vanaf half januari hun meststoffen nodig hebben.
- De verplichting om een zodenbemester te gebruiken voor bemesting op grasland levert in de sleuven onkruiddruk op en is nadelig voor je bodemleven.
- Het ontbreken van duurzaamheidseisen in pachtvoorwaarden door expliciet het biologisch certificaat op te nemen kan je hieraan voldoen.
- Continue teelt van gewassen is slecht voor de bodem maar wordt in veel gebieden nog toegestaan. Een verbod, met uitzondering van grasland en permanente gewassen, zou direct effect hebben.

Projecten

- Er is behoefte aan pilots met ondernemers voor het ontwikkelen van verdienmodellen rond duurzaam bodembeheer, waarin geïnventariseerd wordt welke partijen interesse hebben in samenwerking, welke constructies hiervoor geschikt zijn en wat geschikte uitgangspunten en aannames zijn voor een dergelijk model.
- Bionext pleit voor het stimuleren van bedrijfsnetwerken, waarin telers met elkaar en onafhankelijke, deskundige adviseurs in gesprek gaan om duurzaam bodembeheer op het bedrijf te bespreken. Deze netwerken moeten kennis vanuit het onderzoek naar de praktijk vertalen. Elementen van een bedrijfsnetwerk zijn onderlinge kennisdeling (peer-to-peer learning), nauwe samenwerking met (praktijk)onderzoek, procesondersteuning en (zeker in de open teelten) een looptijd van minimaal 3 jaar.

Onderzoek

- Er is behoefte aan bodemonderzoek gericht op het versterken en uitbreiden van langjarige systeemprouven met nieuwe ontwikkelingen, zoals introductie van diversiteit in het veld in rassen, ruimte en tijd.
- Bionext pleit voor een Maatschappelijk innovatieprogramma (MIP) voor duurzaam bodembeheer, vergelijkbaar met de kennis-impuls groene gewasbescherming.

5 – Tot slot

Analyse van het Thünen-Instituut naar bodemvruchtbaarheid toont de voordelen van biologische landbouw duidelijk aan (zie tabel). Maar ook de biologische landbouw kan nog stevige stappen vooruit zetten.

Prestatiegebied	Indicator		In studies gekozen referentiemaat	Aantal studies	Aantal vergelijkingsparen	Waardering van de maatschappelijke prestatie op basis van een kwantitatieve analyse van de literatuurrezultaten		
Bodem vruchtbaarheid	Regenwormen	Abundantie	Oppervlakte	21	64			
		Biomassa	Oppervlakte	17	93			
	Zuurgraad van de bodem		Oppervlakte	30	71			
	Fosfor		Oppervlakte	14	65			
	Indringingsweerstand		Oppervlakte	4	44			

- Biologische landbouw levert duidelijk hogere prestaties
- Biologische landbouw levert duidelijk vergelijkbare prestaties
- Biologische landbouw levert duidelijk langere prestaties

Bron: Leistungen des ökologischen Landbaus für Umwelt und Gesellschaft, Thünen Report 65

Goed bodembeheer, goede bemesting en het gebruik van biomassa spelen een belangrijke rol bij het tegengaan van klimaatverandering en bij omgang met de gevolgen van droogte en wateroverlast.

Contact

Voor vragen en meer informatie kunt u contact opnemen met Heleen Klinkert
klinkert@bionext.nl